

Latin-Amerikát kutatni...

BESZÉLGETÉS ANDERLE ÁDÁMMAL

— Az elmúlt év szeptemberében Szegeden tartotta VIII. kongresszusát az Európai Latin-amerikanista Történészek Társasága (spanyol rövidítéssel AHILA). A szervezet közgyűlése Anderle Ádámot, a szegedi József Attila Tudományegyetem tanszékvezetőjét választotta az elkövetkező három évre elnökül. *Hogyan lesz egy szegedi történész-oktató és kutató európai tudományos társaság elnöke?*

— A válasz húszéves visszatekintést igényel. 1967-ben Wittman Tibor professzor kezdeményezésére a középkori egyetemes történeti tanszék profiljának kitágításával egy „Középkori Egyetemes Történeti és Latin-Amerika Története Tanszék” alakult a szegedi tudományegyetemen. Spanyol nyelvű Latin-Amerika-történeti évkönyvet alapított, amely lehetővé tette, hogy a szegedi és más magyar latin-amerikanista történészek kutatási eredményei külföldön is ismertté váljanak. Ez a kiadvány igen fontos számunkra ma is, hiszen ezen keresztül tudtuk, tudjuk lemérni, megmérteni, hogy az, amit Latin-Amerikáról gondolunk, mennyire jelent tudományos újdonságot és eredményt a nemzetközi tudományosság számára.

Másrészt, amikor 1972-ben, Wittman professzor halála után, bizonytalaná vált a Latin-Amerika-kutatás léte, az AHILA tagjai, tagintézetei komoly segítséget nyújtottak. Ez a támogatás többek között külföldi meghívásokban, könyvek, folyóiratok, kutatási információk folyamatos küldésében és átadásában nyilvánult meg. A Latin-Amerika-történeti kutatások szegedi megszilárdulásában saját munkánkon túl az is közrejátszott, hogy a 70-es évek második felében általában is megerősödtek Magyarországon a „harmadik világgal” foglalkozó kutatások. Latin-Amerika kapcsán pedig nemcsak történeti, hanem néprajzi, irodalomtörténeti, közgazdasági és politikatudományi vizsgálódások is kibontakoztak. Ebben az általános fellendülésben Latin-Amerika-történeti kutatásaink is erős ösztönzést kaptak. Eredményeinknek köszönhetően 1982-ben önálló Latin-Amerika-történeti kutatócsoport alakult a tanszéken belül négy taggal.

Tanszékünk kezdettől fogva tagja az AHILA-nak, én magam tizenkét éve kapcsolódtam be munkájába. Mindennek elismeréseként rendezhettük meg tavaly szeptemberben Szegeden az AHILA nyolcadik kongresszusát, amely tudományos konferenciával kapcsolódott egybe.

— *Gyakran vetődik fel a kérdés, hogy mi értelme van a Latin-Amerika-kutatásnak itt Magyarországon, ilyen nagy földrajzi távolságra a vizsgált kontinenstől? Lehet-e egyáltalán tanulmányozni Latin-Amerikát Magyarországon?*

— Ezek a kérdések a Latin-Amerika-történeti kutatások megszületése óta jelen vannak, nemcsak a laikus, hanem a szakmai közvéleményben is. Wittman professzor azt tartotta, hogy saját közép-európai történelmünk jobb megértését szolgálhatja más, történelmileg hasonló régiók vizsgálata. Olyan összehasonlításokra, olyan megközelítésekre nyílnak így lehetőségek, amelyek jobb, szélesebb magyarázatot adhatnak a fejlett tőkés országoktól való elmaradásunk történelmi okaira.

Wittman professzor egyébként eredetileg a 16—17. századi magyar és közép-kelet-európai történelemmel foglalkozott. Latin-Amerika történelmében azonban összehasonlítási lehetőséget látott, s például ezért konkrét kutatásokat végzett a latin-amerikai és kelet-európai nagybirtokrendszer összehasonlító fejlődéséről.

Másrészt, szintén Wittman professzor szerint, fontos szempontként jelenik meg a közép-kelet-európai történész empátiakészsége. A magyar vagy közép-kelet-európai történészek ugyan nehezebben jutnak a kutatás forrásaihoz, de megvan a saját elmaradottságélményük, amely érzékenyebbé teszi őket más elmaradott területek megértése iránt.

— *Magyarországon, Szegeden kívül több intézetben, egyetemen, főiskolán folyik Latin-Amerika kutatása. Soha nem merült fel egy egységes Latin-Amerika-kutatóközpont létrehozásának a gondolata?*

— Nem vagyok benne biztos, hogy szükség lenne ilyen központra. A Latin-Amerikával foglalkozó tudományos diszciplínák között hazánkban egyfajta spontán és jó munkamegosztás alakult ki. A magyar latin-amerikanista tanulmányok nemzetközi mércével is jegyzettek. Igen ismertek a közgazdászok, elsősorban Kádár Béla művei. Az ilyen irányú gazdasági kutatásoknak már a második generációja is igen izmos: Kollár Zoltán, Inotai András nevét érdemes megjegyezni; újabban pedig Zádor Márta, Borbély Szilvia szereztek tudományos fokozatot. Politikatudományi téren évek óta Kerekes György munkálkodik sikerrel, aki sokunk biztatója és segítője volt a 70-es évek elején. A fiatalabbak közül Benkő Juditot és Gyenge Sándort említhetném. Szólnom kell a történettudomány és a politikatudomány határán járó kutatókról: Veszprémben Szilágyi István, Debrecenben Szilágyi Miklós, Kaposvárton Horváth Gyula és Szabó Sára dolgozik. Kutatócsoportunkból Kukovecz Györgyben és Fischer Ferencben reménykedem.

Külön csoportot alkotnak a Horányi Mátyás vezette ELTE spanyol tanárszékhez kötődő irodalomtörténészek. Kulin Katalin például latin-amerikai irodalomtörténeti témából írt akadémiai doktori értekezést. Jól ismert a néprajztudós Boglár Lajos és fiatalokat tömörítő műhelyének a munkája is. Hasonlóképpen a Kerekes György vezette csoport, amely az ELTE továbbképző intézetének támogatásával működik.

A magyar sajátosságok közé tartozik, hogy újságírók egy csoportja nemcsak a napi hírek szintjén foglalkozik Latin-Amerikával, hanem igyekszik elmélyülni e térség problémáiban, tudományos műhelyekhez kötődik. Ne feledkezzünk meg azonban a műfordítókról sem, hiszen munkájuk nyomán ismerte meg a magyar közönség a latin-amerikai irodalmat.

— *Az 1960-as években Magyarországon kurióznak számított, ha valaki spanyolul tanult, Latin-Amerika iránt érdeklődött, és komolyan foglalkozott e távoli földrészrel. Ön hogyan került kapcsolatba Latin-Amerikával?*

— 1968-ban a pécsi Pollack Mihály Építőipari Technikumban tanítottam, és Zalaegerszegen üzemi gyakorlaton voltam a diákjaimmal, amikor levelet

kaptam Wittman professzortól, aki ehhez egy orosz nyelvű könyvet is mellé-
kelt. A könyv a nagy perui gondolkodó, José Carlos Mariáteguiról szóló tanul-
mánygyűjtemény volt. Wittman professzor ennek kapcsán azt javasolta, hogy
kezdjek el foglalkozni a perui APRA és Mariátegui tevékenységével. Így in-
dultak a perui történelemmel kapcsolatos, több mint tíz évig tartó kutatásaim.

— *Mit tudott akkor Latin-Amerikáról és Mariáteguiról?*

— Tulajdonképpen semmit, hiszen korábban, még egyetemi doktori érte-
kezésemben is spanyol történeti témával foglalkoztam. A nulláról indultam,
és a Peruval való korábbi viszonyom arra volt redukálható, hogy 1963-ban,
egyetemistaként, társaimmal kipakoltunk három vagon perui hallisztet a sze-
gedi vasútállomáson.

Tehát igazából minden ott kezdődött, hogy megragadott Wittman pro-
fesszor javaslata.

— *Mikor járt először Latin-Amerikában?*

— 1973-ban féléves ösztöndíjat kaptam Kubába. 1974—75-ben Peruban
kutathattam. E kutatások eredményeként született meg kandidátusi értekezé-
sem *Politikai mozgalmak Peruban a két világháború között* címmel, amellyel
később Latin-Amerikában tudományos díjat nyertem.

— *Mondjuk meg az olvasóknak, hogy a Casa de las Américas tudományos
díjáról van szó. A Casa de las Américas kubai tudományos-kulturális központ.
Könyveket ad ki, folyóiratokat jelentet meg. Nemcsak a kubai, hanem a latin-
amerikai irodalmi, művészeti, tudományos élet egyik nagytekintélyű központja,
kutatócsoportokkal, nagy könyvtárral. Évente több műfajban hirdet meg pá-
lyázatokat, elsősorban latin-amerikai kutatók, művészek számára. Ön hogyan
került az 1981-es év pályázói közé?*

— Véletlenszerűen. Az Akadémiai Kiadó spanyol nyelven meg akarta
jelentetni kandidátusi értekezésemet. Így kéznél volt a spanyol változat, ami-
kor Tóth Évától értesültem, hogy J. C. Mariátegui halálának 50. évfordulóján
pályázatot hirdet a Casa de las Américas. Az akkori kubai nagykövet, *José
Antonio Tabares del Real* segítségével — aki ismert kubai történész is —
elküldtem a munkámat Havannába, „Danubio” jellegével, majd el is feledkez-
tem a dologról. 1981-ben azonban táviratban értesültem arról, hogy nekem
ítélték a „José Carlos Mariátegui rendkívüli díjat”. Később tudtam meg, hogy
520 pályamű vett részt a pályázaton. A tizenhat országból felkért 38 tagú
zsúri, öt perui történész zsúritag javaslatára, az én pályamunkámra szavazott.
1985-ben 80 ezer példányban jelent meg a könyv a Casa de las Américas
kiadásában.

— *Nem túl gyakran ítélik oda ezeket a díjakat európai kutatóknak...*

— A tudományos díjat eddig ketten kaptuk meg Európából, egy francia
történész és én.

— *Milyen visszhangot váltott ki a könyv Peruban?*

— Néhány fejezet már korábban is ismert volt Peruban, több recenzió
is jelent meg róluk. A legnagyobb elismerést az jelentette, hogy a limai San
Marcos Egyetem felkért, hogy tartsak hat előadásból álló posztgraduális
kurzust Peru és az Andok történetéről. A conquistáról (spanyol hódításról), a
Tupac Amaru-felkelésről, a két világháború közötti időszak kérdéseiről beszél-
tem. Igen felemelő volt, hogy az utolsó előadást abban a limai kolostorépület-
ben tarthattam, ahol San Martin kihirdette Peru függetlenségét a múlt század
elején. Ez a meghívás mindenesetre azt mutatta, hogy perui kutatásaim fogad-
tatása nem volt a legrosszabb. Ezenkívül ezzel is összefügg, hogy 1986-ban

felkértek a perui *Mariátegui-évkönyv* szerkesztésén munkálkodó nemzetközi tanácsadó bizottságban történő együttműködésre.

— *Nem volt furcsa érzés, hogy egy magyar történész perui kollégáknak a saját történelmükről tart előadást?*

— Én ennél rosszabbakat is gondoltam. A kurzus elején ezért világosan leszögeztem, nagy bátorság kell ahhoz, hogy valaki Peruról tartson előadást peruiaknak. A tévedéshez való jogot is fenntartottam, és csak az általam kutatótt témákról beszéltem, melyekhez olyan forrásokat használtam, amelyeket — sok esetben — még a peruiak sem ismertek. Például, amikor a politikai mozgalmakat kutattam Peruban, több zsák, a rendőrség és a nemzeti könyvtár által összegyűjtött 1920—1948 közötti politikai röplapot kaptam kézhez, teljesen rendezetlenül. Több hétig tartott, amíg pártonként, mozgalmanként és időrendi sorrendben rendbe raktam a röplapokat, hogy használni tudjam. Olyan magánlevéltárakat is használhattam, amelyekhez mások akkor még nem jutottak hozzá.

A perui témák történelmi összehasonlításra is lehetőséget kínáltak, az Andok egészének fejlődésével például. Ezt azért fontos hangsúlyozni, mert tapasztalatom szerint a latin-amerikai kollégák inkább csak saját országuk történelmét kutatják, és igen keveset tudnak közvetlen szomszédaik múltjáról. Mindenesetre, a perui problémáknak ilyen latin-amerikai koordinátákba történő elhelyezése már önmagában is újdonságnak számított.

— *Tudott újat mondani, meglepetést okozni a perui történészeknek?*

— Ők legalább annyi kérdéssel leptek meg, ha nem többel. Igaz, sikerült a perui történészek számára addig ismeretlen forrásokat és összefüggéseket bemutatni, de egy dolgot világosan kell látnunk. Peru történetét a peruiak, Latin-Amerika történelmét a latin-amerikaiak fogják megírni. Ha ez a fajta szerénység és önmérséklet nincs meg kutatásainkban, akkor nagyot tévedhetünk. Az európai történész tapasztalatai nyújthatnak módszertani újdonságokat a latin-amerikai kutatóknak, és ebben az értelemben küldetést tölthetünk be, de ennél többre, azt hiszem, ritkán vállalkozhatunk.

— *Kutatásainak témái szinte egy szádra fűzhetők fel: indián függetlenségi harcok, Tupac Amaru-felkelés, függetlenségi háborúk, a latin-amerikai nemzetudatok kialakulása. Hogyan épülnek egymásra ezek a tanulmányok?*

— A két világháború közötti Perura vonatkozó kutatásaim során erős „hiányérzetem” támadt, és ez arra ösztönzött, hogy visszafelé haladva eljussak Peru meghódításának korszakáig. Foglalkozni kezdtem ilyen kérdésekkel, majd a Tupac Amaru-felkeléssel is (1780—1783). A *Vihar a Sierrában* című könyvem ezeket a kérdéseket taglalja, erősen *indián* „aspektusból”. Két olyan pillérré épül, ami akkor nemzetközi szempontból is tudományos újdonságot jelentett. Egyrészt a Pizarro-hódítás körüli indián fejlődés, az andoki fejlődés íve foglalkoztatott, másfelől a Tupac Amaru-felkelés, amely Cuzco—Puno—Arequipa háromszögben kibontakozó tökéletes fejlődést béklyózó bilincsek miatt robbant ki. E gazdasági fejlődést én a korai kapitalizmushoz hasonlónak véltem, főleg a chorillo (kis textilüzem) és a J. G. Tupac Amaru-típusú modern, a gazdaságba behatoló kereskedő megjelenése kapcsán. Itt, az Andokban ugyanis egy igen érdekes Verlag-rendszer alakult ki. A gyarmatosítás első éveire visszapillantva viszont egy sajátos *kuraka feudalizmus* kialakulását konstatáltam. Azaz, az inka fejlődés utolsó éveiben sok jel mutatott egy feudalizmus irányában mozgó fejlődésre, míg a Tupac Amaru-korszakban a Verlag-rendszer és a szétszórt manufaktúrák megjelenése a kapitalizmus felé történő mozgást jelezték. Ezt persze az angol textildömping elsodorta. Ez a két pillér, a *kuraka feudalizmus*

a gyarmati korszak elején és a *Tupac Amaru-probléma* a gyarmati korszak végén, azt jelezte, hogy az addig stagnálóan tartott perui történelem mozgásba lendült. E két szemléleti újdonságra épült említett könyvem is.

— *Milyen visszajelzést kapnak kutatásaikról, hogyan értesülnek munkájuk visszhangjáról?*

— A természettudósokat irigylem, mert nemzetközi folyóirataikban való közlés és idézettség alapján könnyen mérhető a kutatók munkájának fogadása, presztízse. A történész esetében, ráadásul ha ilyen távol eső földrészt kutat, a helyzet bonyolultabb. Az egyik lényeges szempont itt is az idézettség lehet. A probléma az, hogy a Latin-Amerika-történeti kutatások nem rendelkeznek olyan nemzetközileg jegyzett vezető folyóiratokkal, mint a természettudományokban látjuk, másrészt a „citációkutatás” sem terjedt el. Sok esetben lati-amerikai könyvek, folyóiratok is csak esetlegesen jutnak el hozzánk. Így jobbára csak arról tudunk, amiről latin-amerikai nagykövetéseink vagy ismerős kutatók értesítenek, ha valamilyen publikációban ránk vonatkozó utalást találnak.

Mindezek miatt az „elismertség” mérése nehezebb, másfajta tényezők kerülnek előtérbe a „presztízsz” mérésénél. Ilyen szempont lehet például a kapott tudományos díj, de ezekből szakmánkban igen kevés van. Elismerést jelent, ha szegedi évkönyvünkben megjelent tanulmányainkat latin-amerikai folyóiratok átveszik. Ilyen eset volt például, amikor egy, a latin-amerikai nemzettudattal foglalkozó tanulmányomat kubai és perui folyóirat is átvette. Olyan eset is a „tetszési indexre” utalhat, amikor a kubai APRA-ról írt könyvemet tudtom és engedélyem nélkül újra kiadták Venezuelában. Természetesen első reakcióm nem a felháborodás volt, amikor erről — kubaiak révén — tudomást szereztem.

Az is jelenthet valamit, hogy például tavaly, két angol és egy olasz történésszel együtt felkértek, hogy egy három kötetre tervezett *Ibero-Amerika története* spanyolországi egyetemi tankönyv megírásában — természetesen, számos spanyol történésszel — vegyek részt. Ebben a munkában az 1930—1948-as időszak lett az én „területem”.

— *Milyen a latin-amerikanista történészek kapcsolata a többi magyar történésszel? Mennyire ismeri a magyar történész szakma a Latin-Amerikával foglalkozó történészek munkáit?*

— Nehéz erről képet alkotni. Az utóbbi tíz évben öt tudományos könyvem jelent meg — kettő spanyol nyelven — és 39 tanulmányom, de ezeknek csaknem a fele idegen nyelven, jórészt külföldi folyóiratokban. Néhányat közülük talán még a magyar latin-amerikanisták sem ismernek. Jó esetben is csak az itthon megjelent kötetek, tanulmányok ismerete jöhet szóba. Mindenesetre az ilyen távoli területekkel foglalkozó történésznek szembe kell néznie azzal, hogy a tudományos munkásságát kevésbé ismerik, mintha közelebbi és a magyar történész érdeklődésére általánosabban számot tartó témát kutatna.

— *Az imént már szó volt arról, hogy egymásra épülő tanulmányai végül is egy igen izgalmas témához, a latin-amerikai nemzettudatok kialakulásának a vizsgálatához vezettek. Hogyan született ez a munka?*

— Amikor 1978—79-ben a latin-amerikai munkásmozgalom történetéről írtam könyvet, akkor döbentem rá, hogy komolyan foglalkozni kell ezzel a kérdéssel. Az foglalkoztatott: mi az oka annak, hogy egyes pártok, mozgalmak sikeresek Latin-Amerikában, míg másokról nem mondható el ugyanez. A munkásmozgalom szempontjából úgy fogalmaztam meg a kérdést: mi az oka, hogy a kommunista mozgalom nem mutat fel olyan sikereket Latin-Amerikában,

mint a populista mozgalmak, melyek máig nagy vonzerővel és tömegbázissal rendelkeznek? Úgy láttam, hogy a választ az eszmetörténet felől, az identitás problémái felől kiindulva érdemes vagy lehet keresni. Az foglalkoztatott, hogy az egyes politikai mozgalmak programjaiban, ideológiáiban hogyan tükröződnek az identitás problémái. Korábbi kutatási tapasztalataim és a szakirodalom áttekintése alapján — látva, hogy a latin-amerikai identitástudat mennyire eltér az európai koordinátáktól — olyan *háromdimenziós identitástudatot* képzeltem el, melyben az egyik dimenzió az *osztálytudat*, a második a *nemzet-tudat*, a harmadik pedig az *etnikai tudat*. Latin-Amerika ugyanis az emberiség összes ismert rasszának a terepe, olyan *történelmi kohó*, ahol az őslakos indiánok mellett nemcsak fehérek, négerék élnek hatalmas számban, de a múlt század közepétől folyamatosan ázsiaiak: kínaiak, hinduk, japánok is megjelennek és az ezek keveredéséből született mesztic-mulatt csoportok. Miután az osztályviszonyok máig nem letisztultak, az identitástudatot erőteljesen befolyásolja az *etnikai-faji tényező*, a bőrszín. A nemzeté válást is ebben a vonatkozásban kell szemlélni úgy, hogy a nemzettudatokban is jelen levő erős etnikai-faji meghatározottsággal kell számolnunk. Mindezzel a marxista történettudomány még keveset foglalkozott. Ehhez a témához persze jó kutatási lehetőségek is szükségesek. Spanyolországi ösztöndíjam idején, már 1980-ban alkalmam volt e témát kutatni. Ezenkívül kétszer jártam Peruban, Venezuelában és Nicaraguában. Az összegyűjtött dokumentumokból, forrásokból, az itthon és külföldön található szakirodalomból nem látszott reménytelen vállalkozásnak a munka megírása.

— *Maradjunk Latin-Amerikánál, de váltsunk témát. A tanszék a távoli kontinensen élő magyar emigráció kutatásával is foglalkozik. Milyen irányokban folyik ez a tevékenység?*

— Már Wittman professzor idejében is folytak ilyen kutatások. Ő a 18. században Latin-Amerikában élt magyar jezsuiták tevékenységét kutatta. Énrám e munkamegosztásban a 48-as magyar emigráció Latin-Amerikába került tisztjei, katonái jutottak, az ő történetüket igyekeztem — igyekszem — feltárni. *Varga Ilona* a két világháború közötti kivándorlásról írta meg kandidátusi disszertációját. Folyamatosan kutattunk; amikor Latin-Amerikában jártunk, az ott élő magyarok történetének kutatására is mindig figyeltünk.

A Latin-Amerikába került 1848-as magyar emigráció igen jellegzetes volt; számszerűségét illetően nem volt tömeges, de az általában több nyelvet beszélő, műszaki tudományokban jártas tisztek többnyire erős nyomot hagytak a fogadó országok történetében. Czetz János tábornok a modern argentin hadsereg megteremtőjének számít. Rosti Pál Alexander Humboldt útját járta végig, immár fényképezőgéppel a kezében a múlt század közepén. Peruban találkoztam például „Carlos Kossuth” nevével, aki a guanoszigetek kormányzójaként a kínai kulikkal szemben tanúsított kegyetlensége miatt került a történelemkönyvek lapjaira. E kutatás legnagyobb fejezete a kubai volt, ugyanis Prágay János és egy nagyszámú magyar tiszti csoport részt vett Narciso López 1851-es spanyolelles expedíciójában.

Ezek a kutatások ma is folynak, azzal a különbséggel, hogy 1985 óta nagyobb hangsúlyt fektetünk e témákra, és a magyarságkutatás keretében bekapcsolódunk a latin-amerikai szórványmagyarság 1945 utáni történetének vizsgálatába is. Több középiskolában és főiskolán tanító fiatal kutatót bevontunk e munkába. A munka jól haladhat, hiszen Magyarországon igen gazdag forrásanyag — elsősorban magyar nyelvű újság — halmozódott fel.

Nekem személy szerint nagy élményt jelent ez a munka, mert foglalkoztat

az európai emigrációs csoportok szerepe, helye a latin-amerikai nemzetté válásban. Érdekes, hogyan integrálódnak, hogyan őrzik meg magyarságukat, értékeiket. A Tiszatáj jelen számában közölt négy tanulmánnyal kívánunk izeltőt adni e kutatásokból.

— *Gyakran publikál a mai latin-amerikai aktuális, politikai kérdésekkel foglalkozó írásokat is...*

— Latin-Amerika történelmét kutatom, de néha felkérésre, néha magamtól nem térhetek ki az elől, hogy ne rajzoljam meg a történeti folyamatok máig tartó ívét. Ha megnézzük e témákat, világosan látszik, hogy egy-egy történeti kérdés továbbgondolásáról van szó. Ez vonatkozik például a sandinizmusról összeállított kötetemre is, amely az 1926—85 közötti időszakot fellelő dokumentumgyűjtemény. Az inspirációt itt is a történelem adta. A Sandinótól elinduló nicaraguai forradalom politikai gondolkodásának a fejlődését vizsgáltam a sandinista forradalom győzelméig, illetve az alkotmány kihirdetéséig. Az ezzel kapcsolatos gyűjtőmunka nagy meglepetése volt, hogy perui folyóiratokban olyan Sandino-írásokat találtam, amelyek a nicaraguaiak számára sem voltak ismertek. Ezekből okmányközlést állítottam össze egy managuai folyóirat számára. Tényleg érdekelnek a latin-amerikai jelenkor kérdései is. E témák azonban — sokféleségük ellenére — a latin-amerikai politikai gondolkodás történetébe illeszkednek.

— *E sokrétű tudományos munka mellett tanszékvezető is, egy furcsa, hosszú nevű tanszéké. Hogyan egyezteteti össze az oktatást és a kutatást?*

— Tényleg furcsa tanszékünk neve: Középkori Egyetemes Történeti és Latin-Amerika Története Tanszék. A tanszéken a kutatás és az oktatás együtt van jelen munkánkban. A tanítás és a kutatás összeegyeztetése minden egyetemi oktató számára gondot okoz. Mindenekelőtt az okoz nehézséget, hogy az egyetemes történeti tanszék oktatási anyaga időben a francia forradalommal véget ér. Tehát korai témákat, egyetemes középkori, koraujkori történeti témákat tanítok, miközben fő kutatási témám a 19—20. század. Ez erős feszültségeket okozott munkám során, de nagy haszonnal is járt. Ezt a konfliktust a nemzettudat-téma lezárásával szeretném feloldani. Kutatómunkámban visszatérek a 17—18. századhoz, Latin-Amerika mellett pedig Spanyolország történeti problémáit is kutatom, így jobb kapcsolat alakítható ki személyes oktatómunkám és a kutatás között.

— *A latin-amerikai munkacsoportnak mennyire van műhelyjellege?*

— A kutatócsoporthoz kapcsolódnak volt tanítványaink közül többen is, akik komolyabban foglalkoznak Latin-Amerika történetével. Néhányan közülük más egyetemeken, főiskolákon dolgoznak, egyesek középiskolákban. Az 1970-es évek végén alakult a Szegedi Akadémiai Bizottságon belül egy Latin-Amerika története munkabizottság, amelynek éppen az a célja, hogy a tanszékhez kötődő, de más városban dolgozó fiatal latin-amerikanista történész-kutatókat összefogja. A SZAB a maga anyagi eszközeivel, erkölcsi-tudományos tekintélyével segíti őket. A csoport létszáma 8—15 között ingadozik több mint tíz éve, és az ösztönzést, a tudományos munka lehetőségét jelenti a fiatal kutatóknak.

— *Melyek e szélesebb csoport fő kutatási irányjai?*

— Mint említettem, foglalkozunk a latin-amerikai magyar emigráció történetével; olyan politikai-történeti kérdéseket tanulmányozunk, mint például a latin-amerikai hadseregek, Chilével a középpontban; vizsgáljuk a latin-amerikai pozitívizmust, a pozitívizmus hatását a politikai gondolkodásra; ezenkívül Brazília, Kuba, Argentína két világháború közötti korszakának politikai mozgalmait is kutatják a fiatalok.

— Mit jelent a magyar latin-amerikanista történészek számára, hogy az Európai Latin-amerikanista Történészek Társasága magyar elnököt választott? Milyen tervei vannak az új elnöknek?

— Ezt a megbízást olyan küldetésnek fogom fel, amelynek fő célja, hogy az európai szocialista országok Latin-Amerika történetével foglalkozó kutatóit a korábbinál erőteljesebben bekapcsolja a társaság munkájába. Ezt azért mondom, mert ezeknek a kutatóknak, elsősorban devizaproblémák miatt, nehéz volt a szervezet teljes jogú tagjaivá válniuk. A mostani kongresszuson a közgyűlés, javaslatomra, módosította az alapszabályzatot, és ennek értelmében a szocialista országok kutatói saját nemzeti valutájukban fizethetik be a részvételi díjat.

A társaság hosszú távú terveiben nagy súllyal szerepel az 1992-es év, Amerika felfedezésének 500. évfordulója. Az AHILA azt tervezi, hogy a tudománytól idegen befolyástól mentesen, a tudomány eszközeivel is hozzájárul e nagy évforduló megünnepléséhez. Közös tudományos tervet dolgozunk ki, melynek lényege, hogy közösen vizsgáljuk meg e nagy történelmi találkozások kapcsán: mit adott Amerika Európának és mit kapott Amerika az európai földrésztől. Az a tény, hogy az AHILA-nak három évre magyar elnöke van, segíthet abban, hogy a magyar kutatók közelebb kerüljenek az európai és a latin-amerikai kutatóközpontokhoz. Így lesz teljesebb az Európai Latin-amerikanista Történészek Társaságában való tevékenységünk, és így lesz eredményes és hasznos e tisztség kutatócsoportunk, minden magyar latin-amerikanista és talán az egész magyar történelemtudomány számára.

KORONCZ ÁGNES

VARGA ILONA

Magyar település Argentínában, a századelőn

A MAGYAR KIVÁNDORLÁS HELYE A MIGRÁCIÓS FOLYAMATBAN

A különböző népcsoportok vándorlása, új települések kialakítása minden történelmi korszakban fellelhető jelenség. Az Európát benépesítő népvándorlás évezredes folyamata rokonítható az amerikai földrészt birtokba vevő bevándorlók mozgásával, bár más történelmi körülmények között zajlott a terület birtokba vétele. Minden ilyen esetben megtalálható a kibocsátó terület életviszonyainak változása és a befogadó területek különböző okokból kialakult vonzása. Még a századunk második felében „vendégmunkás” elnevezéssel ismert, hol igényelt, hol feleslegesnek minősített munkaerőt is a nemzetközi migrációs folyamat részének tekinthetjük.

Európában a munkaerőfelesleg a feudalizmus korában a telepítési mozgalmakkal került új feltételek közé, majd Amerika felfedezése nyomán a külső vonzás a migrációs folyamatot felgyorsította. A kapitalizmus kialakulása jelentős tömegeket fosztott meg hagyományos létfeltételeiktől. Ugyanez a folyamat az amerikai kontinens gyéren lakott területein nagy tömegű munkaerőt igényelt a világ minden ré-